
Ольга Жданова,
Тарас Блистів,
Любов Чеховська

Досвід підготовки фахівців з рекреації та туризму в закладах освіти фізкультурного профілю на базовому та спеціалізованому етапах навчання

Резюме

Поднимаются вопросы активизации подготовки специалистов по активному туризму. Описан опыт ЛГИФК по определению содержания образования, функционированию специализаций: "Спортивно-оздоровительный туризм" и "Рекреационно-оздоровительная деятельность". Описано содержание учебных программ подготовки студентов, которые специализируются на кафедре рекреации и оздоровительной физической культуры; сформированы направления будущей деятельности; освещены результаты пилотажного анкетирования директоров областных центров краеведения и туризма.

Summary

The question of stimulating the active tourism experts' training is considered. The experience of L'viv State Institute of Physical Culture in defining the educational contents and functioning of such specialization as "Sport and Sanitary Tourism" and "Re-creative and Sanitary Activities" is described.

The contents of educational programs in training students, specialized in Recreation and Sanitary Physical Culture are analyzed; main directions of their activities are drawn; the results of pilot questionnaires among directors of district centers of tourism and ethnography are shown

Нині в Україні значна увага приділяється розвитку сфери туризму. Її все частіше розглядають як сферу економічної діяльності, здатної давати прибутки, впливати на економічний стан міст, областей, регіонів. Система підготовки кадрів в Україні поповнилася новою спеціальністю — менеджмент туризму. Отже, економічні рушії мають прояв у всіх сферах людської діяльності, не є виключенням і сфера туризму. На фоні активного розвитку туризму як сфери бізнесу несправедливо позбавлені уваги не менш важливі інші його грані. Знизилася увага до туризму як сфери педагогічної, виховної діяльності, патріотичного виховання молоді, активного відпочинку, корисного проведення дозвілля громадян України. Необхідність розвитку спортивно-оздоровчого туризму вимагає підготовки фахівців зазначеного профілю. Відчувається недостатність ґрунтовних комплексних наукових досліджень, методичних розробок, які визначають зміст навчання та підготовки таких спеціалістів [1–5].

Сучасні умови професійної діяльності фахівців фізичного виховання і спорту вимагають озброєння студентів ВНЗ фізкультурного профілю комплексом знань з краєзнавчо-туристичної діяльності.

На базовому етапі навчання студенти II курсу стаціонарної та III курсу заочної форми навчання Львівського державного інституту фізичної культури (ЛДІФК) вивчають профільну навчальну дисцип-

ліну "Організація краєзнавчо-туристичної роботи" (ОКТР). На молодших курсах студенти навчаються за єдиним планом, без поділу на спеціальності, тому програми є ідентичними на обох факультетах (педагогічному і спортивному). Обсяг аудиторних годин на стаціонарній формі навчання — 44, на заочній — 18.

Вивчення дисципліни ОКТР на стаціонарній формі навчання доповнюється проведенням туристичного походу, на який відводиться 10 годин. Мета курсу — озброїти майбутніх фахівців теоретичними знаннями та практичними навичками з краєзнавчо-туристичної діяльності.

Послідовність викладення дисципліни передбачає ознайомлення студентів з історією та сучасним станом краєзнавчо-туристичної роботи, ресурсами та організаційними формами туризму, характеристикою паломництва та агротуризму, організацією і проведенням туристичних походів і змагань, основами комерційної діяльності і підприємництва у туризмі. Програма передбачає лекційні (25 %), семінарські, практичні заняття та індивідуальну роботу (відповідно 75 %).

Упродовж трьох останніх років ведеться підготовка фахівців з туризму в рамках спеціальності "Фізичне виховання" за спеціалізацією "Рекреаційно-оздоровча і туристична діяльність" (РОТД). Після закінчення III курсу за рейтингом успішності з кращих студентів педагогічного факультету формуються дві групи по 30 чоловік.

Знайомство зі студентами починається з вивчення їх фахових перспектив, схильностей, уподобань. Привабливе для студентів професійне середовище, а також типи особистості (діловий, інтелектуальний, соціальний, конвенційний, практичний, артистичний) визначають за методикою Д.Голланда. Виявилось, що серед студентів спеціалізації домінує соціальний тип особистості (46,4 %). Згідно з методикою Д.Голланда, цей тип особистості характерний для вчителів, лікарів. Його характерними рисами є комунікабельність, бажання повчати і виховувати, гуманність. Серед занять, яким надається перевага — навчання і лікування.

Значна кількість студентів має діловий тип особистості. Люди цього типу надають перевагу керівним ролям, в яких вони можуть задовольнити свої потреби у домінантності і визнанні. Це — керівники, директори, дипломати, журналісти.

На заняття зі спеціалізації навчальним планом відведено 162 години. У навчальній програмі вони поділяються на: 33 % лекційних, 24 % практичних, 6 % семінарських занять, 37 % відводиться на індивідуальну роботу.

У 2001–2002 навчальному році кафедра рекреації та оздоровчої фізичної культури (ОФК) відстояла доцільність поділу спеціалізації РОТД на дві: "Рекреаційно-оздоровча діяльність" (РОД), "Спортивно-оздоровчий туризм" (СОТ), що дозволить підвищити ефективність спеціалізованої підготовки майбутніх фахівців.

Спеціалізація РОД передбачає розгляд питань:

- теоретико-методичних засад рекреаційно-оздоровчої діяльності;
- нетрадиційних форм рекреаційно-оздоровчої діяльності;
- комерційної рекреаційно-оздоровчої діяльності.

Спеціалізація спрямована на формування професійних, орга-

нізаційних, педагогічних, методичних знань, вмінь і навичок, необхідних у рекреаційно-оздоровчій діяльності.

Після завершення навчання студенти повинні

знати: основні поняття і терміни, що застосовуються у РОД; різноманітні форми РОД (традиційні, нетрадиційні); основні положення комерційної РОД (менеджмент, підприємництво, ліцензування, нормативно-правові засади сфери фізичної культури і спорту);

уміти: застосовувати різноманітні форми РОД дорослого населення; використовувати стандартне і нестандартне обладнання; застосовувати засоби відновлення та оздоровлення; здійснювати управлінську діяльність в оздоровчих клубах, фітнес-центрах та ін.

Мета спеціалізації СОТ — озброїти майбутніх спеціалістів з фізичного виховання знаннями і вміннями проводити туристичну роботу зі школярами, учнівською та студентською молоддю у навчальних закладах та туристичних осередках країни.

Упродовж навчання студенти вивчають:

- законодавчу базу, суспільні функції, систему управління сферою туризму;
- зміст та особливості різновидів туризму;
- організаційні засади проведення туристичної роботи;
- безпеку туристичної діяльності;
- основи програмування навантажень та контролю їх впливу на організм людини.

По завершенні навчання випускники спеціалізації повинні

знати: термінологію туризму, програмно-нормативну базу розвитку сфери туризму, зміст діяльності федерацій та туристичних осередків, характер навантажень у різновидах туризму, гігієну, заходи безпеки туриста, особливості енерговикористання та енергозабезпечення в умовах походу;

вміти: організувати і проводити походи вихідного дня, змагання, зльоти, складати маршрут, судити змагання, прово-

дити туристичні походи (гірські, водні, велосипедні, спелеологічні, лижні, автомобільні тощо).

Незважаючи на короткий термін існування спеціалізації її студенти неодноразово ставали учасниками наукових конференцій, 13 мають публікації, 4 підготували та захистили дипломні роботи, 7 кращих випускників спеціалізації прийнято до магистратури.

Базою навчальної практики спеціалізації є регіональний ландшафтний парк "Знесіння" та зона відпочинку "Погулянка". Налагоджена тісна співпраця з обласною контрольно-рятувальною службою, обласними та міськими центрами краєзнавства і туризму, регіональним науково-аналітичним центром рекреації і туризму "Наші гори", станціями юних туристів та ін.

Наш не дуже тривалий досвід роботи із студентами спеціалізації дозволив зробити висновки про життєздатність та корисність багатьох її аспектів. Однак визначились моменти, які потребують перегляду та зміни. Необхідно:

- створити навчально-методичну інформаційну базу;
- запровадити ґрунтовні наукові дослідження для визначення змісту спеціалізації СОТ;
- продовжити термін навчання на СОТ.

У 2000 р. працівниками кафедри рекреації та ОФК разом з волинськими колегами було видано друком навчальний посібник "Організація та методика оздоровчої фізичної культури і рекреаційного туризму".

Розв'язати проблему ефективного формування змісту освіти ми намагаємося у ході кафедральних наукових досліджень. Упродовж 2001–2005 рр. співробітники кафедри виконують тему Зведеного плану науководослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2001–2005 роки "Обґрунтування змісту спеціалізації "Активний туризм" за освітнім напрямом "Фізичне виховання і спорт".

Згідно з технічним завданням проводилось пілотажне анкетування на Всеукраїнському методичному семінарі директорів об-

ласних краєзнавчо-туристичних центрів (КТЦ), де були присутні представники більшості областей України. В анкетуванні взяли участь 23 директори КТЦ, станції юних туристів.

Обробка результатів анкетування дозволяє зробити висновки. Зокрема, на запитання про доцільність підготовки фахівців в інститутах фізкультури для проведення туристичної роботи з дітьми та молоддю 100 % респондентів відповіли позитивно. Так само схвально більшість опитаних поставилася до можливої перспективи відкриття спеціальності "Спортивно-оздоровчий туризм" (91 %); до введення в традиційну практику туристичного розділу (100 %). Керівники організацій, які проводять туристичну роботу з дітьми та молоддю (83 %), вважають доцільною підготовку туристичних кадрів упродовж 2—3 років або всього періоду навчання. На запитання про залежність поліпшення стану туристичної роботи від спеціалізованої підготовки кадрів 77 і 23 % відповіли відповідно "дуже залежить" і "залежить". Більшість опитаних (95 %) вказали на нагальну необхідність та важливість подаль-

шої активізації туристичної роботи зі школярами.

Силами студентів налагоджено випуск кафедральної газети "Рекреація", в якій студенти діляться думками, інформацією, обговорюють теми власних досліджень, події та проблеми, які існують у студентському житті.

Традиційним для ЛДІФК є щорічні святкування Всесвітнього дня туризму, що відбуваються в рекреаційних куточках Львова: регіональному ландшафтному парку "Знесіння" та зоні відпочинку "Погоулянка". Свято проходить у формі туристичного змагання між студентами спеціалізації. Зміст конкурсів полягає у виконанні складно-технічних прийомів спортивного туризму, демонстрації навичок пішого, водного та гірського туризму. За результатами конкурсів команда-переможниця нагороджується призами.

Це змагання є у плані загальноінститутських заходів. У ньому беруть участь школярі, молодь, туристична громадськість, молодіжні організації та мешканці міста.

Якість підготовки фахівців для туристичної та рекреаційної сфери залежить не тільки від змісту, а й від терміну навчання.

На нашу думку, спеціалізація має розпочинатися одночасно з початком навчання за спеціальністю. Безумовно корисним могло б стати введення у державний перелік спеціальностей такої, яка забезпечувала б галузь туризму фахівцями з фізкультурною освітою.

1. Биржаков М.Б. Введение в туризм. — СПб. : Издательский торговый дом "Гера", 1999. — 192 с.

2. Квартальнов В.А. Туризм: Учебник. — М.: Финансы и статистика, 2000. — 320 с.

3. Матеріали розширеного засідання колегії Держкомтуризму з питання "Про стан та перспективи кадрового забезпечення туристичної галузі". — 27 жовтня 1998 р.

4. Організація та методика оздоровчої фізичної культури і рекреаційного туризму: Навч. посібник / О.М. Жданова, А.М. Тучак, В.І. Поляковський, І.В. Котова. — Луцьк, 2000. — 236 с.

5. Сборник материалов конференции Российской международной академии туризма. — К., 1980. — 120 с.
6. Энциклопедия туриста. — М.: Большая Российская энциклопедия, 1993. — 606 с.